

N. K. Džemisina

PIEKTAIS GADALAIKS

SALAUZTĀ ZEME: 1. GRĀMATA

NO ANĢĻU VALODAS TULKOJUSI
ĪVA MELGALVE

IZDEVNIECĪBA
PROMETEJS

UDK 821.111(73)-3

Džc390

Izdevniecība *Prometejs*

N. K. Jemisin

THE FIFTH SEASON

Copyright © 2015 by N. K. Jemisin

The moral right of the author has been asserted.

All rights reserved.

Translation copyright © 2023

Šis ir daiļliteratūras darbs. Visas personas, organizācijas un notikumi, kas aprakstīti šai romānā, ir autore iztēles auglis. Visas šī darba tiesības ir aizsargātas. Izdevumu reproducēt, kopēt vai citādi pavairot un izplatīt ir aizliegts bez apgāda rakstiskas atļaujas.

Izdevniecība *Prometejs*

SIA Prometejs AB, Tīlta ielā 20

www.prometejs.lv

No angļu valodas tulkojusi *Ieva Melgālve*

Redaktore *Kristīne Zute*

© Tulkojums latviešu valodā, izdevniecība *Prometejs*

ISBN 978-9934-553-48-6

Grāmata iespiesta SIA Jelgavas tipogrāfija

*Visiem, kam jācinās par cieņu,
kas pārējiem tiek sniegta bez šaubīšanās*

M I N I M Ā L Ā
P L Ā T N Ē

S
A
R
K
T
I
K
A

T
U
N
D
R
A

Z
I
E
V
I
D
P
L
A
T
I

M
A
K
S
I
M
Ā
L
Ā
P
L
Ā
T
N
Ē

Lielais Austrumu mežs
Jumenes-Aļļas augstacēšs
Plaisa

JUMENE
ALEBIDA

ETUMKRA
YMERGA
TUKNSĒSIS

MEOVA

TIRIMO

DIEVIDPLATI

ŠTILDI

Tekari ezers

Krišas Slārdi

Akošas kalns

ALLJA

LIETUMRĀJA

AUSTRUMRĀJA

SKYTIKRA

ANTIKRA

ANIKRA

ANIKRA

ANIKRA

N

E

S

W

0

1000

2000

MIERATNE
ATTĀLUMS TŪDŽĒS

PROLOGS

TU ESI ŠEIT

Sāksim ar pasaules galu, labi? Tiksim ar to galā un tad pāriesim pie kaut kā interesantāka.

Sākumā — personiskas beigas. Mirklis, ko viņa turpmākajās dienās apviļās domās, iztēlojoties, kā nomira viņas dēls, un mēģinot saprast kaut ko pēc būtības nesaprotamu. Viņa pārklās Učes mazo, sadragāto augumiņu ar segu — tikai seju ne, jo viņš baidās no tumsas, — un sastingusi sēdēs viņam blakus, un nepievērsīs ne mazāko uzmanību tam, ka ārā pasaule iet bojā. Pasaule viņā jau ir beigusies, un nevienas no šīm beigām nav jaunas. Viņa nūdien nav pirmoreiz ar pīpi uz jumta.

Ko viņa domā tad un pēc tam: *Bet viņš bija brīvs.*

Un ikreiz, kad viņas apjukusi, šokētā daļa izgrūž šo gandrīz vai jautājumu, viņas rūgtā, sagurusī daļa uz to atbild:

Nebija vis. Tā pa istam ne. Bet tagad gan būs.

* * *

Bet tev nepieciešams konteksts. Aplūkosim šīs beigas vēlreiz, tikai kontinentālā mērogā.

Šeit ir zeme.

Tā ir gluži parasta, kā jau visas zemes. Kalni un plakankalnes, kanjoni un upju deltas, viss kā ierasts. Normāla, ja neņem vērā tās izmēru un dinamiku. Tā, šī zeme, visu laiku kustas. Kā vecs vīrs, kas snauž nemierīgā miegā, tā elš un pūš, vaicstās un purkšķ, žāvājas un kāšē. Skaidrs, ka šīs zemes iedzīvotāji to nosaukuši par *Mieratni*. Tā ir klusas un rūgtas ironijas zeme.

Mieratnei ir bijuši citi vārdi. Kādreiz tā bija daudzas citas zemes. Tagad tas ir viens milzīgs, nepārtraukts kontinents, bet kādā nākotnes brīdī tas atkal būs daudzi.

Patiesībā nu jau pavisam drīz.

Beigas sākas pilsētā: vecākajā, lielākajā un grandiozākajā šīs pasaules pilsētā. Šo pilsētu sauc Jumene, un kādreiz tā bija impērijas sirds. Tā vēl arvien ir daudz kam sirds, lai gan impērija — kā jau ar impērijām mēdz gadīties — ir drusciņ savītusi, salīdzinot ar kādreizējiem ziedu gadiem.

Ne jau izmērs padara Jumeni īpašu. Šajā pasaules malā ir daudz lielu pilsētu, tās sapītas kā ķēdē ap ekvatora jostu. Citviet pasaulē vien izretis ciemati pārtop ciemos un ciemi reti kļūst par pilsētām, jo šādas polisas ir grūti turēt pie dzīvības zemē, kas cenšas tās aprīt... bet Jumene ir bijusi stabila lielāko daļu tās divdesmit septiņu gadsimtu laika.

Jumene ir unikāla ar to, ka vienīgi šeit cilvēki ir uzdrīkstējušies būvēt ēkas nevis drošībai vai ērtībām, vai pat skaistumam, bet gan drosmes izpausmei. Pilsētas mūri ir īsts meistardarbs — to mozaikās un ciļņos atainota Jumenes iedzīvotāju ilgā un nežēlīgā vēsture. No celtnu puduriem slejas milzīgi, augsti torņi — gluži kā akmens pirksti —, un ar rokām kaldinātās ielu laternas izgaismo hidroelektrība, šis modernais brīnums. Pilsētas smalki izlocītie tilti ir vīti no stikla un pārdrošības, un tad vēl ir arhitektoniskas struktūras, ko sauc par *balkoniem* — tik vienkāršas un elpu aizraujoši muļķīgas, ka visā rakstītajā vēsturē vēl neviens tādas nav būvējis. (Bet lielākā daļa vēstures ir nerakstīta. Atceries to.) Ielas ir klātas nevis ar viegli nomaināmiem bruģakmeņiem, bet gan ar gludu, nepārtrauktu un brīnumainu vielu, kuru vietējie sauc par *asfaltu*. Pat Jumenes

parastākie namiņi ir pārgalvīgi: tie ir vien plānsienu būdiņas, kuras aizpūstu stiprāka vētra, kur nu vēl zemestrīce. Tomēr tās turpina stāvēt kā stāvējušas paaudzēm ilgi.

Pilsētas sirdī ir daudzas augstas ēkas, tādēļ droši vien nav nekāds brīnums, ka viena no tām ir lielāka un drosmīgāk veidota par visām pārējām kopā ņemtām — milzīga struktūra, kuras pamatā ir zvaigznes formas piramīda no precīzi šķeltiem obsidiāna akmeņiem. Piramīda ir visstabilākā arhitektūras forma, un šī te ir piecreiz piramīda, jo par ko gan ne? Un, tā kā šī ir Jumene, piramīdas smailē atrodas milzīga ģeodēziska sfēra, kuras skaldnes atgādina caurspīdīgu dzintaru, tā šķiet tur vieglītēm balansējam, lai gan patiesībā katra celtnes daļa ir izveidota tikai ar vienu mērķi: balstīt šo sfēru. Tā *izskatās* nedroša, un nekam citam nav nozīmes.

Melnā Zvaigzne ir vieta, kur impērijas vadoņi sapulcējas, lai darītu savas vadoņu lietas. Dzintara sfēra ir vieta, kurā viņi tur savu imperatoru, rūpīgi saglabātu un nevainojamu. Viņš klīst pa tās zeltainajām zālēm smalkā izmisumā, dara to, ko viņam liek, un bīstas tās dienas, kad saimnieki izlems, ka viņa meita būtu labāka dekorācija.

Starp citu, šiem cilvēkiem un vietām nav nekādas nozīmes. Es pievēršos viņiem, tikai lai parādītu kontekstu.

Bet ir arī kāds cilvēks, kuram būs ļoti liela nozīme.

Pagaidām vari vien iztēloties, kā viņš izskatās. Vari arī iztēloties, ko viņš domā. Tas viss var būt aplam, tīra fantāzija, bet tik un tā šeit pastāv zināma patiesuma varbūtība. Kā var secināt no viņa turpmākajām darbībām, šajā mirklī viņa prātā varētu būt vien dažas domas.

Viņš stāv uz kalna netālu no Melnās Zvaigznes obsidiāna sienām. No šejienes viņš var redzēt lielāko tiesu pilsētas, var saost tās dūmus, nozust tās čalā. Šeit lejāk ir bariņš jaunu sieviešu, kas iet pa kādu asfalta taku — kalns atrodas parkā, ko ļoti iemīļojuši pilsētas ļaudis. (*Lai pilsētas mūros ir zaļā zeme*, teic akmenszintis, bet lielākajā daļā kopienu zaļās zemes ir atstātas atmatā, apstādītas ar pākšaugiem vai citiem augsni bagātinājošiem stādiem. Tikai Jumenē zaļo zemi safrizē smukumam.) Sievietes smejas par kaut ko, ko viena no viņām ir pateikusi, un garāmtraucoša vēja pūsma aiznes šo skaņu līdz vīrietim. Viņš aizver acis un izbauda

viņu balsu vieglo tremolo, vēl klusāko viņu soļu atbalsi kā taureņa spārnu vēdas pret savām sesapīnām. Ņem vērā, viņš nevar sest visus septiņus miljonus pilsētas iedzīvotāju, viņš ir prasmīgs, bet ne tik ļoti prasmīgs. Tomēr lielāko daļu no viņiem — jā, viņi ir šeit. *Šeit*. Viņš dziļi ieelpo un top zemē iemiets. Viņi iet pa viņa nervu pavedieniem, viņu elpas saviļņo gaisu, ko viņš ievēl plaušās. Viņi ir uz viņa. Viņi ir viņā.

Bet viņš zina, ka nav un nekad nebūs viens no viņiem.

— Vai tu zināji, — viņš, kā uzturot sarunu, saka, — ka pirmās akmeņzintis patiešām bija *ierakstītas* akmeņi? Lai tās nevarētu mainīt atbilstoši modei vai politikai. Tā, lai tās neizdiltu.

— Es zinu, — atbild viņa biedrene.

— Ak. Nu jā, gan jau tu tur biji jau tad, kad tās pirmoreiz pierakstīja, man piemirsās. — Viņš nopūšas, vēro, kā sievietes pazūd skatam. — Ir viegli tevi mīlēt. Tu mani nepievilsi. Tu nenomirsi. Un es jau no sākta gala zinu cenu.

Viņa biedrene neatbild. Viņš arī nebija īsti gaidījis atbildi, tomēr daļēji cerējis. Viņš ir bijis tik vientuļš.

Bet cerība nav svarīga, tāpat kā daudzas citas jūtas, kas, kā viņš zina, nesīs vien izmisumu, ja tiks vēl pārcilātas. Gana viņš to visu pārcilājis. Nērgāšanās laiks ir pagājis.

— Bauslis, — vīrietis saka un izpleš rokas, — ir iecirsts akmeņi.

Iztēlojies, ka viņa seja sāp no smaidīšanas. Viņš ir smaidījis stundām ilgi — zobi sacirsti, lūpas atvilkta, acis samiegtas tā, ka redzamas vārnu kājiņas. Tā ir īsta māksla — smaidīt tā, lai citi tev noticētu. Vienmēr smaidā jāietver acis, citādi cilvēki zinās, ka tu viņus ienīsti.

— Iegravēti vārdi ir nepārkāpjami.

Viņš to nesaka kādam konkrēti, bet blakus šim vīrietim stāv sieviete — nosacīti. Viņa ataino cilvēku dzimti virspusēji, pieklājības pēc. Līdzīgi arī vaļīgā, drapērijai līdzīgā kleita, ko viņa valkā, nav audums. Viņa vienkārši ir izveidojusi daļu no savas stingrās formas atbilstoši to trauslo, mirstīgo radījumu vēlmēm, starp kuriem viņa patlaban slīd. No attāluma varētu rasties un uz brīdi noturēties ilūzija, ka viņa ir nekustīgi stāvoša sieviete. Tomēr tuvumā hipotētiskais novērotājs redzētu, ka

viņas āda ir balts porcelāns: un šī nav metafora. Viņa būtu skaista skulptūra, ja nu vienīgi pārāk uzbāzīgi reālistiska vietējai gaumei. Lielākā daļa jumeniešu dod priekšroku pieklājīgai abstrakcijai, nevis vulgārai realitātei.

Kad viņa pagriežas pret vīrieti — lēnītēm, akmensrijēji virszemē ir lēni, izņemot tos brīžus, kad nav —, šī kustība pārvērš viņu no mākslīgas dailes par kaut ko pavisam citu. Vīrietis ir pie tā jau pieradis, bet tik un tā neskatās uz viņu. Viņš nevēlas, lai mirkli izbojātu riebums.

— Ko tu darīsi? — viņš viņai jautā. — Kad tas būs galā. Vai tavējie pacelsies no drupām un pārņems pasauli mūsu vietā?

— Nē, — viņa atbild.

— Kāpēc ne?

— Vien daži no mums kaut ko tādu gribētu. Jebkurā gadījumā jūs jau vēl te būsi.

Vīrietis saprot, ka viņa domā “jūs”, daudzskaitlī. *Jūsējie. Cilvēce.* Viņa bieži izturas pret vīrieti tā, it kā viņš pārstāvētu visu savu sugu. Viņš atdara ar to pašu.

— Tu izklausies ļoti pārliecināta.

Viņa uz to neko neatbild. Akmensrijēji reti papūlas pateikt acīmredzamo. Un tas ir labi, jo jebkurā gadījumā viņas runāšana aizkaitina, tā nesatricina gaisu tā, kā satricinātu cilvēka balss. Viņš nezina, kā tas notiek. Viņam *nerūp*, kā tas notiek, bet tagad viņš vēlas, lai viņa apklustu.

Viņš vēlas, lai *viss* apklustu.

— Beigas, — viņš saka. — Lūdzu.

Un tad viņš pastiepj uz priekšu ar visu smalko varēšanu, ko pasaule ir centusies no viņa izdabūt ar smadzeņu skalošanu, dunča grūšanu mugurā un nežēlību, un visu jutīgumu, ko viņa saimnieki ir viņā iedestījuši ar paaudzēm ilgu izvarošanu, pārliecināšanu un visnotaļ nedabisku atlati. Viņa pirksti izstiepj un notrīs, viņš sajūt savas apziņas kartē vairākus atbalsojošos punktus: citus vergus, tādus pašus kā viņš. Viņš nevar tos atbrīvot, vismaz praktiski nē. Jau iepriekš viņš to ir mēģinājis, un viņam tas nav izdevies. Tomēr viņš var panākt, ka to ciešanas kalpo dižākam mērķim nekā vienas pilsētas lepība un vienas impērijas bailes.

Tā nu viņš sniedzas dziļumā un satver pilsētas dūcošo, virmojošo, trauksmaino, atskanošo, viļņojošo milzumu un arī klusāko pamatiezi zem tās, un zem tā paistošo karstuma un spiediena versmi. Tad viņš stiepjās plašumā, satverot milzīgo, slīdošo čaumalas mozaikas gabaliņu, uz kura dus šis kontinents.

Visbeidzot viņš pastiepjās augšup. Pēc spēka.

Viņš satver to visu — slāņus un magmu, un ļaudis, un varu — savās iedomātajās rokās. It visu. Viņš to tur. Viņš nav viens. Zeme ir ar viņu.

Tad *viņš to pārlauž.*

* * *

Šeit ir Mieratne, kas pat savos labākajos mirkļos nav mierīga.

Tagad tā virmo un atviļņo katastrofā. Tagad te parādās līnija — aptuveni austrumu–rietumu virzienā; tā ir pārāk taisna, gandrīz tīkama savā uzkrītošajā nedabiskumā; tā aptver zemes ekvatora jostu. Līnijas rāšanās punkts ir Jumenes pilsēta.

Līnija ir dziļa un jēla, tas ir iegriezums planētas miesā. Tā pārplūst ar magmu, svaiga, kaistoši sārta. Zemei labi padodas sevi sadziedēt. Ģeoloģiskā laika izteiksmē šī brūce drīz aizvilksies ar krevēli, un tad attīrošais okeāns sekos tās švīkai, lai sadalītu Mieratni divās zemēs. Tomēr līdz tam brīdim brūce pūžņos, izverdot ne vien karstumu, bet arī gāzes un tumšus, raupjus pelnus — pietiekami daudz, lai dažu nedēļu laikā pārmāktu debesis pāri lielākajai Mieratnes daļai. It visur iznīks augi un badā nomirs dzīvnieki, kas no tiem pārtiek, un nomirs arī tie dzīvnieki, kas ēd šos dzīvniekus. Atnāks agra ziema, agra un skarba, un tā turpināsies ilgu, ilgu laiku. Tā *beigsies*, protams, kā ikviena ziema, un tad pasaule atgriezīsies savos vecajos ceļos. Ar laiku.

Ar laiku.

Mieratnes ļaudis dzīvo pastāvīgā draudu gatavībā. Viņi ir uzcēlušī mūrus un izrakuši akas, un atlikuši malā ēdienu, un viņi bez grūtībām izdzīvotu piecus, desmit, pat divdesmit piecus gadus pasaulē bez saules.

Ar laiku šajā gadījumā nozīmē pēc dažiem tūkstošiem gadu.

Paskat, pelnu mākoņi jau ceļas.

Ja jau reiz mēs skatāmies kontinenta līmenī, *planētas* līmenī, tad vajadzētu paskatīties arī uz obeliskiem, kas peld gaisā tam visam pāri.

Obeliskiem reiz bija citi vārdi — tolaik, kad tos pirmoreiz uzbūvēja, pacēla gaisā un izmantoja —, bet neviens vairs neatceras ne šos vārdus, ne arī milzīgo ierīču mērķi. Atmiņas Mieratnē ir trauslas kā māls. Patiesībā pēdējā laikā neviens tiem īsti nepievērš uzmanību, lai gan tie ir milzīgi, skaisti un nedaudz biedējoši: gigantiskas kristāliskas lauskas, kas iekārtas starp mākoņiem, tie lēni rotē un slīd pa neizprotamām orbītām, laiku pa laikam aizmiglojoties, it kā nebūtu gluži īsti — bet tas var būt gaismas māns. (Nav vis.) Ir acīmredzams, ka obeliski nav nekas dabisks.

Ir tikpat acīmredzami, ka tie ir nesvarīgi. Grandiozi, bet bezmērķīgi — kārtējais kapakmens atkal jau kārtējai civilizācijai, ko Zemestēvs nerimstoši pūlas iznīcināt. Šajā pasaulē ir daudz citu tādu kapu krāvumu: tūkstoš sagrautu pilsētu, miljons pieminekļu varoņiem vai dieviem, kurus neviens neatceras, vairāki duči tiltu uz nekuriem. Šādas lietas nav jāapbrīno, teic šībrīža Mieratnes gudrība. Cilvēki, kas tās vecās lietas uzcēla, bija vāji, un viņi nomira, kā vājajiem neizbēgami nākas. Vēl nožēlojamāk ir tas, ka viņiem *neizdevās*. Tiem, kas radīja obeliskus, vienkārši neizdevās vēl vairāk nekā citiem.

Bet obeliski eksistē, un tiem ir sava loma pasaules galā, un tādēļ tos ir vērts ievērot.

Atpakaļ pie personiskā. Jāturas pie zemes, ha-ha.

Tā sievietē, kuru es minēju, tā, kuras dēls ir miris. Viņa, par laimi, nebija Jumenē, jo citādi šis būtu ļoti īss stāsts. Un nebūtu tevīs.

Viņa atrodas pilsētā, ko sauc Tirimo. Mieratnes valodā pilsēta ir viena no *kopus* jeb kopienas formām — bet nu, ciktāl par kopiem var runāt, Tirimo gandrīz nav šī vārda cienīga. Tirimo atrodas ielejā, ko sauc tāpat un kas atrodas Tirimas kalnu pakājē. Tuvākā ūdenskrātuve ir

nepastāvīga urdziņa, kuru vietējie sauc par Mazo Tiriku. Valodā, kas eksistē vien šajos pārpalikušajos vārdu fragmentos, *itiri* nozīmēja “kluss”. Tirimo atrodas tālu no mirdzošajām, stabilajām ekvatoriešu pilsētām, tādēļ šeit cilvēki ēkas būvē, gatavojoties neizbēgamajām trīcēm. Šeit nav smalku torņu vai karnīžu, tikai sienas no koka un lētiem, brūniem vietējiem ķieģeļiem, kas mūrēti uz tēstu akmeņu pamatiem. Šeit nav asfaltētu ceļu, tikai zāļainas palejas, ko krusto zemes ceļi — tikai dažus no tiem sedz koka dēļi vai bruģakmeņi. Šī ir mierīga vieta, lai gan katastrofa, kas tikko sākusies Jumenē, drīz sūtīs uz dienvidiem seismiskus viļņus, kas noslaucīs visu reģionu.

Šajā pilsētā ir māja — gluži tāda pati kā citas. Šī māja, kas atrodas pie vienas no šīm palejām, patiesībā drīzāk ir zemē izrakts caurums, kas izklāts ar mālu un ķieģeļiem, lai pasargātos no ūdens, un tad pārjumts ar ciedra dēļiem un velēnu. Jumeses smalkie ļaudis smejas (smējās) par tik primitīvām zemniecām, tas ir, tad, kad vispār pazemojas (pazemojās) tiktāl, lai par kaut ko tādu runātu — bet Tirimo ļaudīm dzīvošana zemē šķiet gan vienkārša, gan saprātīga. Šeit vasarās esi vēsumā un ziemā siltumā, pasargāts gan no trīcēm, gan vētrām.

Sievietes vārds ir Esuna. Viņa ir četrdesmit divus gadus veca. Viņa ir kā lielākā daļa vidplatu sieviešu: pieceļoties izslejas gara, ar taisnu muguru un garu kaklu, ar gūžām, kas viegli piedzemdējušas divus bērnus, un krūtīm, kas viegli izbarojušas, un platām, vingrām rokām. Viņa izskatās stipra un miesās ražena, tam Mieratnē ir liela vērtība. Viņas mati krīt gar seju stingrās cirtās, kas savijušas par virvēm, katra aptuveni mazā pirkstiņa resnumā, tās ir melnas pie saknēm un izbalo brūnas galiņos. Viņas āda vienu skatījumā ir nepatīkamā okras brūnumā, citu skatījumā nepatīkamā olīvbalumā. Vidplatu jaukteņi, tā jumenieši sauc (sauca) tāds cilvēkus kā viņa — pietiekami daudz sanzu asiņu, lai tas būtu redzams, nepietiekami, lai viņi būtu pelnījuši šo vārdu.

Zēns bija viņas dēls. Viņa vārds bija Uče, viņam bija gandrīz trīs gadi. Viņš bija savam vecumam pasīks, ar lielām acīm un degunu kā podziņu, prātvēders, ar mīlīgu smaidu. Viņam nepietrūka nevienas no tām īpašībām, ko cilvēku bērni ir izmantojuši, lai iegūtu vecāku

mīlestību jau kopš pirmsākumiem, kad šī suga attīstījās līdz kaut kādām saprāta pazīmēm. Viņš bija veselīgs un atjautīgs, un viņam būtu vajadzējis dzīvot.

Šī bija viņu māja zemē. Tā bija klusa un omulīga, istaba, kurā visa ģimene varēja sanākt un runāties, un ēst, un spēlēties, vai visi kopā ieritināties, kutināties vai aušoties. Viņai patika šeit zīdīt Uči. Viņa domā, ka šeit viņš tika ieņemts.

Viņa tēvs šeit ir viņu nositis.

* * *

Un tagad pēdējais gabaliņš kontekstam: nākamā diena, ieleja ap Tirimo. Ap šo brīdi garām jau aiztraukušās pirmās katastrofas atbalsis, lai gan pēcāk sekos trīces atviltis.

Ielejas ziemeļu puse ir pilnīgi sadragāta: saplosīti koki, aizvēlušies akmeņi, visapkārt karājas putekļu mākonis, kuru nav izdzenājis nekustīgais, pēc sēra dvakojošais gaiss. Neviena vieta, ko skāris pirmais trieciens, nav palikusi vietā — tā ir bijusi tāda zemestrīce, kas sagrauj visu gabalos un gabalus sadrupina grantī. Ir arī liķi: mazi dzīvnieciņi, kas nepaspēja aizskriet, brieži un citi lielāki zvēri, kam bēgot kļūmējās un kurus sadragāja krītošie akmeņi. Starp pēdējiem ir arī daži cilvēki, kuri tieši šajā apļamajā dienā neveiksmīgā kārtā devās pa tirdzniecības ceļu.

Izlūki no Tirimo, kas ieradās šaipusē, lai izvērtētu postījumus, nerāpās pāri gruvešiem, viņi no atlikušā ceļa gala ar tālskatiem vēroja notikušo. Viņi brīnījās par to, ka pārējā ieleja — tās daļa ap Tirimo un vairāku jūdžu attālumā ap to, ielejas daļa, kas šķita veidojam gandrīz ideālu apli, — nebija skarta. Nu, patiesībā nebija tā, ka viņi *brīnītos*. Viņi skatījās cits citā ar drūmu neveiklības sajūtu, jo visi zina, ko nozīmē šāda šķietama veiksmē. *Meklē apla centru*, brīdina akmenszintis. Šeit, Tirimo, kaut kur ir roga.

Biedējoša doma. Bet vēl biedējošākas ir zīmes, kas nāk no rietumiem, un fakts, ka Tirimo galva aicinājis viņus atpakaļceļā savākt pēc iespējas vairāk svaigi mirušo dzīvnieku ķermeņu. Gaļa, kas vēl nav

sabojājušies, var tikt izkaltēta, ādas un kažoki — nodīrāti un apstrādāti. Katram gadījumam.

Beidzot izlūki aiziet, viņu domas aizņemtas ar *katram gadījumam*. Ja tās nebūtu tik aizņemtas, varbūt viņi būtu ievērojuši objektu, kas atradās tikko nobrukušās klints pakājē, neuzkrītoši ieslīdējis starp vīstošu ķeregli un pārplīsušiem akmeņiem. Šo objektu varētu ievērot tā formas un izmēra dēļ: pupas formas halcedons, plankumains, tumši pelēkzaļš, tas ļoti atšķiras no blāvākā smilšakmens, kas sabiris tam apkārt. Ja viņi būtu piegājuši tam tuvāk, nostājušies blakus, tad būtu ievērojuši, ka tas slejas gandrīz krūšu augstumā, gandrīz vai cilvēka augumā. Ja viņi būtu tam pieskārušies, tad viņus ieinteresētu tā virsmas blīvums. Tas izskatās smags, tam ir metāliska smarža, kas atgādina rūsu un asinis. Viņus pārsteigtu tas, ka objekts pieskaroties šķiet silts.

Tomēr neviena nav blakus, kad objekts klusi novaidas un tad pāršķeļas, akurāti atveras vidū gluži kā pārzāgēts. Pāršķeļoties tas skaļi šņāc no karstuma un saspīestas gāzes, visas vēl izdzīvojušās meža radības tā apkārtņē traucas pēc patvēruma. Teju acumirkļīgā zibsnī no plaisas izplūst gaisma, līdzīga liesmai, līdzīga straumei, uz zemes ap objektu paliek sadedzis stikls. Tad uz labu brīdi objekts paliek nekustīgs. Tas atdziest.

Paiet vairākas dienas.

Pēc kāda laika kaut kas no iekšpuses pavēr objektu vaļā un norāpo dažas pēdas, tad sabrūk. Paiet vēl diena.

Tagad objekts ir atdzisis un sašķēlies, tā iekšpusi klāj neregulāru kristālu krevele, daži ir dūmaini balti un citi — sarkani kā venozas asinis. Abās ģeodes pusēs apakšā sakrājies puscaurspīdīgs, bālgans šķidrums, lai gan lielākā daļa no tā ir sasūkusies tuvējā zemē.

Ķermenis, kas bija ieslēgts ģeodē, guļ ar seju uz leju starp akmeņiem, tas ir kails, tā miesa ir sausa, bet tas vēl arvien elso šķietamā spēku izsīkumā. Tomēr pamazām tas izslejas. Katra kustība ir izsvērta un ļoti, ļoti lēna. Tas prasa daudz laika. Pieslējies kājās, tas velkas — lēni — pie ģeodes un atbalstās pret tās sāniem, lai noturētu savu svaru. Atguvis līdzsvaru, tas noliecas — lēnītēm — un pastiepjas iekšā. Ar pēkšņu, strauju kustību tas nolauž sarkana kristāla smaili. Tas ir mazs gabaliņš, varbūt vīnogas lielumā, šķautņains kā stikla lauska.

Zēns — jo to šis ķermenis atgādina — ieliek akmeni mutē un košļā. Arī šī skaņa ir skaļa — graušana, krimšana, tā atbalsojas tukšajā zemē. Pēc dažiem mirkliem viņš to norij. Tad sāk drebēt, nekontrolējami. Viņš uz mirkli apķer sevi ar rokām, izgrūž klusu vaidu, it kā pēkšņi būtu aptvēris, ka ir kails un nosalis un ka tas ir briesmīgi.

Zēns ar pūlēm atgūst kontroli pār sevi. Viņš pastiepjās ģeodē — tagad kustība ir ātrāka — un izlauž vēl dažus kristālus. Atlauztos noliek nelielā kaudzē uz akmens malas. Blīvās, neasās kristāla radzes sadrūp zem viņa pirkstiem kā no cukura veidotas, lai gan patiesībā tās ir daudz, daudz cietākas. Bet viņš nemaz nav bērnš, tādēļ viņam tas nenākas grūti.

Beidzot viņš pieceļas, viņš līgojas, riekšava pilna pienaina, asiņaina akmens. Uz mirkli uzpūš straujš vējš, un no tā viņam izsitas zosāda. Viņš noraustās — šoreiz ātri un asi kā uzgriežama marionete. Tad saviebjas par sevi. Viņš koncentrējas, un kustības kļūst liegākas, vienmērīgākas. *Cilvēcīgākas*. It kā lai uzsvērtu šo pārmaiņu, viņš pamāj pie sevis, varbūt gandarīts.

Tad zēns pagriežas un dodas uz Tirimo pusi.

* * *

Šis tev ir jāatceras: viena stāsta beigas ir tikai cita sākums. Kā nekā tā ir noticis iepriekš. Cilvēki mirst. Vecā kārtība aiziet. Dzimst jaunas sabiedrības. Kad mēs sakām, ka “pasaule ir gājusi bojā”, parasti tie ir meli, jo *planētai* nekas nekaiš.

Tā beidzas pasaule.

Tā beidzas pasaule.

Tā beidzas pasaule.

Pēdējo reizi.

I.

TU, BEIGĀS

Tu esi viņa. Viņa esi tu. Tu esi Esuna. Atceries? Sieviete, kuras dēls ir miris.

Tu esi orogēne, kura desmit gadus ir dzīvojusi mazā nekurienes pilsētīnā Tirimo. Tikai trīs cilvēki zina, kas tu esi, un divus no tiem tu pati esi dzemdējusi.

Nu. Tagad ir palicis tikai viens, kas zina.

Pēdējos desmit gadus tu esi dzīvojusi tik parastu dzīvi, cik iespējams. Tu ieradies Tirimo no citurienes, vietējiem īpaši nerūp, no kurienes vai kāpēc. Tā kā tu acīmredzami biji mācīta, tad kļuvi par skolotāju vietējā dārziņā bērniem no desmit līdz trīspadsmit gadiem. Tu neesi ne labākā skolotāja, ne sliktākā; bērni pieaugot aizmirst tevi, bet viņi mācās. Varbūt miesnieks zina tavu vārdu, jo viņam tik ar tevi pafirtēt. Maiznieks nezina, jo tu esi klusa, un tāpēc, ka — gluži kā visiem pārējiem šajā pilsētā — viņam tu esi tikai Džidžas sieva. Džidža ir dzimis un audzis Tirimo vīrietis, cirtējs no izturīgo darba kastas, visi viņu pazīst, un visiem viņš patīk, tādēļ izrietoši arī tu viņiem patīc. Viņš ir priekšplānā tai dzīvei, kas jums ir kopā. Tu esi fons. Tev tā patīk.

Tu esi divu bērnu māte, bet nu viens no viņiem ir miris un otra pazudusi. Varbūt arī viņa ir mirusi. Tu to visu atklāj, kādudien atnākusi no

darba. Māja tukša, pārāk klusa, mazs puisēns vienās asinīs un brūcēs uz zemnīcas grīdas.

Un tu... aizej ciet. Tas nav tīši. Tas tikai ir par daudz, vai ne? Pārāk daudz. Tu esi daudz kam gājusi cauri, tu esi ļoti stipra, bet pat tavai izturībai ir robežas.

Paiet divas dienas, pirms tevi kāds uzmeklē.

Tu tās esi pavadījusi mājā pie sava mirušā bērna. Tu esi cēlusies, apmeklējusi labierīcības, kaut ko apēdusi no aukstumkastes, izdzērusi pēdējās ūdens lāses no krāna. To tu varēji izdarīt aiz pieraduma, nedomājot. Pēc tam tu atgriezies pie Učes.

(Vienā no šiem gājieniem tu paņēmi viņam segu. Apsedzi viņu līdz pat sadragātajam zodam. Pieradums. Tvaika caurules pārstājušas grabēt, mājā ir auksti. Ka tik viņš kaut ko nesaķer.)

Nākamajā dienā vēl kāds piekļauvē pie mājas durvīm. Tu nepakusties, lai tās atvērtu. Tad tev būtu jādomā, kas tur ir un vai vajadzētu ielaist. Par to domājot, tev būtu jādomā par sava dēla liķi zem segas, un kam tev tas vajadzīgs? Tu ignorē klauvējienu.

Kāds dauzās pie priekšistabas loga. Neatļaidīgi. Arī to tu ignorē.

Beidzot kāds izsit stiklu mājas sētas durvīm. Tu dzirdi soļus gaitenī starp Učes istabu un Nasunas, savas meitas, istabu.

(Nasuna, tava meita.)

Soļi sasniedz lielistabu un apstājas.

— Esuna?

Tu pazīsti šo balsi. Jauna vīrieša balss. Pazīstama un pazīstami mierinoša. Lerna, Makenbas puika, viņš dzīvoja lejāk pa šo ceļu, tad uz dažiem gadiem devās prom un atgriezās jau kā ārsts. Viņš vairs nav zēns, jau labu laiku nav bijis, tāpēc tu atkal atgādinī sev domāt par viņu kā par vīrieti.

Ui, domāt. Tu piesardzīgi mitējies.

Viņš ieelpo, un tava āda atbalso viņa šausmas, kad viņš ir pienācis pietiekami tuvu, lai ieraudzītu Uči. Pārsteidzošā kārtā viņš neiekliedzas. Viņš arī nepieskaras tev, bet aiziet Učēm otrā pusē un vērīgi skatās uz tevi. Mēģina ieraudzīt, kas notiek tevī? *Nekas, nekas*. Tad viņš pavelk

malā segu, lai labāk saskatītu Učes ķermenī. *Nekas, nekas*. Viņš atkal pārvelk segu, šoreiz tā aizsedz tava dēla seju.

— Viņam tā nepatīk, — tu saki. Tā ir pirmā reize divu dienu laikā, kad tu ierunājies. Savāda sajūta. — Viņš baidās no tumsas.

Mirkļus klusuma, tad Lerna pavēlk segu lejup, atsedzot Učes acis.

— Paldies, — tu saki.

Lerna pamāj.

— Tu esi gulējusi?

— Nē.

Un tā Lerna apmet loku ķermenim un satver tavu roku, pievelkot tevi kājās. Viņš ir maigs, bet viņa rokas ir stingras, un viņš nepadodas, kad sākumā tu nekusties. Tikai pieliek vairāk spēka, nepielūdzami, līdz tev ir vai nu jāceļas, vai jākrīt. Tik daudz izvēles viņš tev atstāj. Tu pieceļies. Tad ar tādu pašu maigu stingrību viņš ved tevi uz durvīm.

— Tu vari atlaisties pie manis, — viņš saka.

Tu negribi domāt, tādēļ tu neiebilsti, ka tev pašai ir sava gulta un tai nav ne vainas, pateicos. Tu arī nepaziņo, ka tev viss ir labi un ka tev nav vajadzīga viņa palīdzība, kas nav patiesība. Viņš izved tevi ārā un kvartālu tālāk, neatlaižot tavu elkoni. Vēl daži citi ir sanākuši ārā uz ielas. Daži no viņiem pienāk jums abiem tuvumā, viņi kaut ko saka, un Lerna atbild, tu neko no tā īsti nedzirdi. Viņu balsis ir miglains troksnis, ko tavs prāts necenšas atšifrēt. Lerna runā ar viņiem tavā vietā, par ko tu justos pateicīga, ja varētu saņemties kaut ko just.

Viņš aizved tevi līdz savai mājai, kas smaržo pēc zālītēm un ķīmikālijām, un grāmatām, un viņš tevi ietīsta garā gultā, uz kuras gul resns, pelēks kaķis. Kaķis pavirzās tālāk, lai tu varētu apgulties, un tad, tikko tu esi aprimusi, ieritinās tev likumā. Tevi tas mierinātu, ja viņa sil tums un svars tev nedaudz neatgādinātu par Uči, kad bērns snauž pie tevis.

Snauža pie tevis. Nē, pagātnes forma prasa domāšanu. *Snauž*.

— Guli, — saka Lerna, un ir viegli paklausīt.

* * *

Tu guli ilgu laiku. Kādā brīdī tu pamosties. Lerna ir nolīcis pie gultas paplāti ar ēdienu: dzidru buljonu, sagrieztus augļus un krūzīti tējas, tas viss jau sen ir istabas temperatūrā. Tu ēd un dzer, tad dodies uz atēju. Tualetē nevar noraut ūdeni. Blakus podam ir spainis, pilns ar ūdeni, ko Lerna noteikti ir nolīcis šim mērķim. Tu par to pabrīnies, tad sajūti neizbēgami tuvojošos domu, un tev ir jācīnās, jācīnās, *jācīnās*, lai paliktu siltajā, maigajā bezdomu klusumā. Tu ieļej podā nedaudz ūdens, nolaid vāku un ej atpakaļ gultā.

* * *

Sapnī tu esi istabā tad, kad Džidža to izdara. Viņš un Uče ir tādi, kā tu viņu redzēji pēdējoreiz: Džidža smejas, viņš tur Uči uz ceļa un spēlē “trīci”, bet bērns smejas, pieķeras tēvam ar kājām un vicina rokas, lai noturētu līdzsvaru. Tad pēkšņi Džidža vairs nesmejas, viņš pieceļas kājās — Uče nokrīt zemē — Džidža sāk viņu spārdīt. Tu zini, tā tas notika. Tu esi redzējusi Džidžas dūres nospiedumu, zilumu ar četrām paralēlām līnijām, uz Učes krūtīm un sejas. Sapnī Džidža sper, jo sapņi nav loģiski.

Uče turpina smieties un vicināt rokas, it kā spēle nebūtu beigusies, bet asinis jau pārklāj viņa seju.

Tu pamosties ar kliedzienu, kas pārtop šņukstos, kurus tu nespēj apturēt. Lerna ienāk, mēģina kaut ko pateikt, mēģina tevi apskaut un beidzot liek tev dzert stipru, riebiņu tēju. Tu atkal guli.

* * *

— Ziemeļos kaut kas noticis, — Lerna tev saka.

Tu sēdi uz gultas malas. Viņš sēž krēslā tev pretī. Jūs dzerat pretīgo tēju, tev galva sāp briesmīgāk nekā pagīrās. Ir nakts, bet istaba ir krēslaina. Lerna iededzis tikai pusi lampu. Pirmoreiz tu pamani gaisā savādu

smaku, ko nespēj izdzēst lampu dūmi: tas ir sērs, ass un kodīgs. Smaka tur bijusi visu dienu, tā pamazām kļūst arvien stiprāka. Visnegantāk smird, kad Lerna ir bijis ārā.

— Jau divas dienas ceļš gar pilsētu ir pilns ar cilvēkiem, kas nāk no turienes. — Lerna nopūšas un saberzē seju. Viņš ir piecpadsmit gadus jaunāks par tevi, bet vairs tā neizskatās. Līdzīgi kā daudziem cebakiem, viņam ir dabiski sirmi mati, bet vecāku viņu padara jaunās grumbas sejā — tās un jaunā tumsa acīs. — Tur notikusi kaut kāda trīce. Liela, pirms vairākām dienām. Mēs te neko nejutām, bet Sumē... — Sume ir nākamajā ielejā, dienas jājiens ar zirgu. — Visa pilsēta ir... — Viņš papurina galvu.

Tu pamāj, bet tu to visu zini arī bez teikšanas vai vismaz vari uzminēt. Pirms divām dienām, kad tu sēdēji zemnīcā, skatoties uz sava bērna mirstīgajā atliekām, kaut kas tuvojās pilsētai — tik jaudīga zemes konvulsija, ka neko līdzīgu tu vēl nekad nebiji sesusi. Vārds *trīce* nav pietiekams. Lai kas tas bija, tas būtu sagraāvis māju pār Uči, tādēļ tu kaut ko noliki tam ceļā — tādu kā dambi, kas veidots no tavas koncentrētās gribas un nedaudz kinētiskās enerģijas, ko aizņēmieš no paša grūdienu. Tas neprasiņa domāšanu, to varētu izdarīt pat jaundzimušais, lai gan varbūt ne tik glīti. Trīce pāršķēlās un plūda ap ieleju, tad kustējās tālāk.

Lerna aplaiza lūpas. Paceļ galvu un paskatās uz tevi, tad novēršas. Viņš — vienīgais, ja neskaita tavus bērnus, — zina, kas tu esi. Viņš jau kādu laiku ir zinājis, bet šī ir pirmā reize, kad viņš ir saskāries ar to kā faktu. Arī par to tu īsti nevari domāt.

— Rasks neļauj nevienam aiziet vai ienākt. — Rasks ir Rasks Izgudrotājs Tirimo, pilsētas ievēlētā galva. — Viņš apgalvo, ka šī nav pilnīga pilsētas slēgšana, vēl ne, bet es gribēju doties uz Sumi, lai mēģinātu kaut ko palīdzēt. Rasks teica nē, un tad viņš salika uz sētas tos nolādētos raktuvju strādniekus, lai papildinātu stiprinieku rindas, kamēr mēs sūtām izlūkus. Lika viņiem pieskatīt, lai tieši *es* palieku pilsētā. — Lerna sažņaudz dūres, viņa sejā ir rūgtums. — Tur, uz impērijas ceļa, ir cilvēki. Daudzi no viņiem ir slimī, ievainoti, bet tas rūšainais mērglis neļauj man *palīdzēt*.

— Pirmām kārtām sargā vārtus, — tu nočuksti. Tava balss ir piesmakusi. Tu daudz kliecēji pēc tā sapņa ar Džidžu.

— Ko?

Tu iemalko tēju, lai remdinātu sāpošo kaklu.

— Akmenszintis.

Lerna blenž uz tevi. Viņš zina šīs rindas, visi bērni to mācās dārziņā. Ikviens aug, naktīs pie ugunskura klausoties stāstus par viedajiem zintniekiem un gudrajiem ģeomestiem, kas brīdina skeptiķus brīdī, kad parādās pirmās zīmes, un viņos neklausās, un tad, kad zintis izrādās patiesas, viņi glābj ļaužu dzīvības.

— Tu domā, ka tik tālu ir nonācis, — viņš smagi noteic. — Pie pazemes uguniņiem, Esuna, tu taču to nedomā nopietni.

Tu to domā nopietni. Tik tālu ir nonācis. Bet tu zini, ka viņš neticēs taviem skaidrojumiem, tādēļ tikai papurini galvu.

Jūs apņēms sāpīgs, iestidzis klusums. Pēc ilga laika Lerna saudzīgi saka:

— Es atnesu Uči uz šejieni. Viņš ir slimnīcā, viņš ir, ē, aukstumkastē. Es nodrošināšu, ē, lai... viss tiek nokārtots.

Tu lēni pamāj.

Viņš vilcinās.

— Vai tas bija Džidža?

Tu atkal pamāj.

— Tu... Tu viņu redzēji...

— Atnācu no dārziņa.

— Ā. — Vēl viena neveikla pauze. — Ļaudis teica, ka tu vienudien nebiji, pirms trīces. Viņiem bija jāsūta bērni mājās, nevarēja atrast aizvietotāju. Neviens nezināja, vai tu esi mājās, saslimusi vai kā. — Jā, nu. Tu droši vien esi atlaista. — Lerna dziļi ieelpo gaisu, tad izpūš to. Ar šo brīdinājumu tu esi gandrīz gatava turpmākajam. — Esuna, trīce mūs neskāra. Tā apmeta loku pilsētai. Izdrebināja dažus kokus no zemes un sagrāva klinti pie strauta. — Strauts atrodas ielejas ziemeļu tālajā galā, tur, kur neviens neieraudzīja milzīgo, kūpošo halcedona ģeodi. — Tomēr viss šajā pilsētā un ap to ir neskarts. Tas ir gandrīz ideāls aplis. Precīzs.

Bija kāds laiks, kad tu būtu izlikusies. Tad tev bija iemesls slēpties, dzīvība sargājama.

— Es to izdarīju, — tu saki.

Lernas žoklis saspringst, bet viņš pamāj.

— Es nevienam neesmu teicis. — Viņš saminstinās. — Ka tu esi, ē, orogēniska.

Viņš ir tik pieklājīgs un šķīsts. Tu esi dzirdējusi visus nejaukos vārdus tam, kas tu esi. Arī viņš ir tos dzirdējis, bet nekad neteiktu. Arī Džidža ne — pat tad, kad kāds viņa klātbūtnē nevēriģi izmeta “roga”. *Es negribu, lai bērni dzird tādus vārdus*, viņš allaž teica.

Tas trāpa strauji. Tu pēkšņi noliecies un sāc rīstīties. Lerna satrūkstas, viņš pielec un paķer kaut ko pa rokai — slimnieka pīli, kas tev nav bijusi vajadzīga. Bet no tava kuņģa nekas neiznāk, un pēc mirkļa tu vairs nerīsties. Tu piesardzīgi ievēl elpu, tad vēlreiz. Lerna klusēdams piedāvā glāzi ūdens. Tu mēģini ar žestu to atvairīt, tad pārdomā un paņem. Mutē garšo pēc žults.

— Tā nebiju es, — tu beidzot saki. Viņš apjucis sarauc pieri, un tu aptver, ka viņš domā, ka tu vēl arvien runā par trīci. — Džidža. Viņš neuzzināja par mani. — Tu domā. Tev nevajadzētu domāt. — Es nezinu, kas un kā, bet Uče... Viņš ir maziņš, viņam vēl nav paškontroles. Uče no-teikti kaut ko izdarīja, un Džidža saprata...

Ka tavi bērni ir tādi kā tu. Šī ir pirmā reize, kad tu esi pilnībā formulējusi šo domu.

Lerna aizver acis un izpūš garu elpu.

— Tātad tā nu tas ir.

Tā nu tam nav jābūt. Tam nekad nebūtu bijis jābūt pietiekamam iemeslam, lai tēvs nogalinātu savu bērnu. Nekam nebūtu tādām jābūt.

Viņš aplaiza lūpas.

— Vai vēlies redzēt Uči?

Kāpēc? Tu uz viņu esi skatījusies divas dienas.

— Nē.

Lerna nopūšas un pieceļas, vēl arvien ar plaukstu jaukdams matus.

— Tu domā pateikt Raskam? — tu jautā. Bet Lernas skatiens liek tev justies kā ķēmam. Viņš ir dusmīgs. Viņš ir tāds rāms, apdomīgs zēns, tu pat nebūtu varējusi iedomāties, ka viņš varētu sadusmoties.

— Es neko Raskam neteikšu, — viņš atcērt. — Es visu šo laiku nesmu neko teicis un tagad arī neteikšu.

— Tad ko...

— Es iešu sameklēt Eranu. — Eрана ir izturīgo darba kastas rurnassieva. Lerna piedzima stiprinieku kastā, bet, kad viņš bija kļuvis par ārstu un atgriezies Tirimo, viņu pieņēma izturīgie: pilsētā jau bija gana daudz stiprinieku, savukārt izgudrotāji zaudēja šķembu metienā. Turklāt arī tu esi apgalvojusi, ka esi izturīgā. — Es viņai pateikšu, ka ar tevi viss kārtībā, un lai viņa to nodod Raskam. Bet *tu* atpūtīsies.

— Kad viņa tev jautās, kāpēc Džidža...

Lerna papurina galvu.

— Esuna, visi jau ir uzminējuši. Viņi māk lasīt kartes. Skaidrs kā dimants, ka apļa centrs bija šī apkaime. Tā kā ir zināms, ko Džidža izdarīja, nevienam nenācās grūti secināt, *kāpēc*. Laiki vispār nesakrīt, bet neviens tik tālu nedomā. — Tu skaties uz viņu, lēnītēm aptverdama šos vārdus, un Lernas mute atiežas dusmās. — Puse no viņiem ir sašutuši, bet pārējie priecājas, ka Džidža to izdarīja. Jo, *protams*, trīsgadniekam piemīt tāds spēks, ka tas varētu sākt trīci tūkstoš jūdzes tālāk, Jumenē!

Tu papurini galvu, pa pusei sabijusies no Lernas dusmām, pa pusei nespēdama apvienot priekšstatu par tavu jautro, gaišo puisēnu ar cilvēkiem, kas iedomājas, ka viņš varētu — ka viņš spētu —, bet, no otras puses, Džidža tā iedomājas.

Tev atkal kļūst nelabi.

Lerna vēlreiz dziļi ieelpo. Viņš to ir darījis visas jūsu sarunas laikā, tu jau iepriekš esi ievērojusi šo paradumu. Tā viņš cenšas nomierināties.

— Paliēc te un atpūties. Es drīz atgriezīšos.

Viņš atstāj istabu. Tu dzirdi, kā viņš dara kaut ko, kas izklausās ļoti mērķtiecīgi, turpat mājas priekšistabā. Pēc dažām minūtēm viņš dodas uz savu sapulci. Tu apsver iespēju atpūsties un noraidi to. Nē, tu piecelies un ieej Lernas vannas istabā, kur sāk mazgāt seju un tūlīt pat apstāties, jo karstais ūdens, kas nāk pa krānu, pēkšņi noklepojas un strauji kļūst sarkanbrūns un smirdīgs un tad tek mazā urdziņā. Kaut kur ir pārrauta caurule.

Kaut kas noticis ziemeļos, Lerna teica.

Bērnī ir mūsu beigas, kāds tev teica reiz ļoti sen.

— Nasuna, — tu čuksti savam atspulgam. Spogulī redzi acis, kuras meita ir pārmantojusi no tevis, slānekļa pelēkas un nedaudz skumjas. — Viņš atstāja Uči zemnīcā. Kur viņš atstāja tevi?

Atbildes nav. Tu aizgriez krānu. Tad nočuksti:

— Tagad man jāiet. — Jo tev ir jāiet. Tev jāatrod Džidža, turklāt tu labi zini, ka nevajag kavēties. Pilsētnieki drīz tevi meklēs.

* * *

Trīce, kas paiet garām, vēl atbalsosies. Vilnis, kas atkāpjas, atgriezīsies. Rūcošais kalns ierēksies.

— *Pirmā plāksne, "Par izdzīvošanu", piektais pants*

2.

DAMAIJA, PAGĀTNES ZIEMĀS

Salmi ir tik silti, ka Damaija nevēlas no tiem izlīst. Gluži kā sega, viņa domā pusmiega dūmakā, kā ielāpu sega, ko reiz vecvecmāmiņa uzšuva viņai no armijas drēbes atgriezumiem. Pirms daudziem gadiem un pirms savas nāves Miļmāmuļa strādāja par šuvēju Brevardas zemessardzē un varēja paturēt auduma gabaliņus ikreiz, kad bija nepieciešams izmantot jaunu drēbi, lai salāpītu veco apģērbu. Sega, ko viņa uzšuva Damaijai, bija tumša un plankumaina, tumšzila un pelēkbrūna, pelēka un zaļa, tās slejas viļņojās kā ierindā soļojoši vīri, bet tā nāca no Miļmāmuļas rokām, tādēļ Damaijai nebija svarīgi tas, cik neglīta tā izskatījās. Tā vienmēr smaržoja saldi un pelēki, un drusciņ pēc sasmakuma, un tādēļ tagad ir viegli iedomāties, ka salmi — kas smaržo drusku pēc pelējuma un drusku pēc veciem kūtsmēsliem, bet ar sēņu un augļu aromāta noti, — ir gluži kā Māmuļas sega. Patiesībā šī sega ir prom Damaijas istabā, uz gultas, kur viņa to atstāja. Gultā, kurā viņa nekad vairs negulēs.

Nu viņa dzird balsis aiz salmu kaudzes: mamma un vēl kāds, viņi tuvojoties sarunājas. Krakš—čīkst, atslēdzot kūts durvis, un tad viņi ienāk. Vēl viens krakšķis, durvīm aizveroties aiz viņiem. Tad māte paceltā balsī sauc:

— Damdama?

Damaija saraujas ciešāk kamoliņā, sakož zobus. Viņai riebjas tas stublais mīļvārdiņš. Viņai riebjas tas, kā māte to saka, tik gaiši un saldi, it kā tas būtu mīļvārdiņš, nevis meli.

Kad Damaija neatbild, māte saka:

— Nevar būt, ka viņa tikusi ārā. Mans vīrs pats pārbaudīja visas kūts atslēgas.

— Diemžēl viņai līdzīgos atslēgas nenotur. — Šī ir vīrieša balss. Tas nav viņas tēvs vai vecākais brālis, vai kāds cits pazīstamais. Šī vīrieša balss ir dobja, un viņš runā ar vēl nekad nedzirdētu akcentu: tas ir smags un skarbs, ar garī stieptiem *o* un *a*, un katram vārdam ir ass sākums un beigas. Izklusās gudri. Ejot viņš klusītēm žvadz, tik traki, ka Damaija prāto, vai viņam ir milzīgs atslēgu saišķis. Vai varbūt daudz naudas kabatās? Viņa ir dzirdējusi, ka dažos pasaules nostūros lieto metāla naudu.

Doma par atslēgām un naudu liek Damaijai sarauties vēl ciešāk, jo, protams, viņa ir dzirdējusi arī to, kā citi dārziņa bērni sačukstas par bērnu tirdzniecību tālās pilsētās, kas celtas no kaltiem akmeņiem. Ne jau visas pasaules vietas ir tik civilizētas kā Zievidplati. Tolaik viņa smējās par šo čukstēšanos, bet tagad viss ir citādi.

— Šeit, — saka vīrieša balss nu jau pavisam netālu. — Domāju, ka tie ir svaigi izkārņījumi.

Māte izdod riebuma pilnu skaņu, un Damaija kaunā deg, aptverot, ka viņi ir ieraudzījuši to stūri, kuru viņa izmanto par ateju. Tur briesmīgi smird, lai gan viņa ikreiz ir to visu pārklājusi ar salmiem.

— Taisa uz zemes kā tāds dzīvnieks. Es viņu tā neaudzināju.

— Vai šeit ir labierīcības? — ar pieklājīgu ziņkārību balsī jautā bērnu uzpircējs. — Vai jūs piedāvājat viņai spaini?

Klusums no mātes puses, tas ieilgst, un Damaija ar novēlošanos aptver, ka vīrietis ar šiem klusajiem jautājumiem ir *norājis* māti. Tas nav tāds rājiens, pie kāda būtu pieradusi Damaija. Vīrietis nav pacēlis balsi vai apsaukājies. Tomēr māte stāv klusa un šokēta tā, it kā viņš būtu savu sakāmo papildinājis ar uzšavienu pa pakausi.